

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่” นักวิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

- (1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- (2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- (3) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- (4) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- (5) แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- (6) แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน
- (7) การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT Analysis)
- (8) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายและคำนิยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหรือที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Sustainable Tourism เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกันมากขึ้น เนื่องจากความตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่หันมานิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานช่วยบัญญัติคำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึงการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ

สุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุดเกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้เป็นประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของชนรุ่นหลังด้วย

องค์การ Eastern Caribbean States (OECS) (อ้างใน รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การใช้ประโยชน์สูงสุดในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการเลี้ยงดูตนเอง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้มาเยือน และเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

จากวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เน้นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจะสอดคล้องกับความรู้ความสามารถของคน ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยสิ่งที่สำคัญคือกลยุทธ์การจัดการด้านการท่องเที่ยวที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อกระตุ้นสร้างแรงจูงใจและประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

2.1.2 กลยุทธ์การจัดการด้านท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ภราเดช พัทฒวิเชียร (2543) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์หรือวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้ ผู้รับผิดชอบการพัฒนาจะต้องร่วมดำเนินการ (ร่วมคิด ร่วมทำ) โดยจะต้องทำการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้องค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หาจุดแข็ง จุดอ่อน ของการท่องเที่ยวในชุมชนของตนและจัดทำแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของท้องถิ่นซึ่ง อรรธรรม พันธุ์เนตร (2541) ได้ระบุว่า การจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นภาระหน้าที่ของคนในท้องถิ่นที่จะต้องร่วมคิดร่วมทำเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมเสนอความคิดหรือระดมความคิดเห็นในการศึกษาสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว มีจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและปัญหาอะไรบ้าง จากนั้นจึงร่วมวางแผนงาน ทั้งแก้ไขปัญหา ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทำแผนปฏิบัติการทั้งแผนเฉพาะกิจ แผนระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว ร่วมมือกันทำงานตามแผนที่วางไว้ให้เป็นผลสำเร็จ รวมทั้งร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวที่ได้รับการยินยอมจากชุมชน ร่วมกันประเมินผลงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยกัน หรือพบปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไข ฟันฟู พัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น นอกจากนั้น กลุ่มผู้แทนชุมชนต้องทำหน้าที่สร้างเครือข่ายทั้งระดับแนวตั้งและแนวนอนด้วย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กลยุทธ์การจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชน ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกันรวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.2.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2514) กล่าวว่า วิชา การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ ในการนำเอาทรัพยากรมาบริหาร (Administrative Resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) เช่น POSDCORB Model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) กล่าวว่า การบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวว่า วิชา “การบริหาร” (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ “Administratae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนาจการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ ส่วน “การจัดการ” (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้

ดังนั้น จากการศึกษาทบทวนถึงที่มาและความหมายของการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้น อาจพบสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถดำเนินงานหรือเป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักของการบริหารจัดการดังกล่าวได้ครอบคลุมทั้งกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติ

2.2.2 กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ ซึ่งมีผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าให้ความเห็นไว้หลากหลายแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ เช่น **Gulick and Urwick (1996)** ที่กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการบริหารโพสคอร์บ (POSDCORB) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) หรือจากแนวคิดของ **Fayol (1996)** ซึ่งเห็นว่าแนวคิดกระบวนการบริหารประกอบด้วย 5 ประการหรือรวมเรียกว่า พอลค์ (POCCC) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2545) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันได้มีผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารหลายท่านได้พยายามสรุปกระบวนการบริหารว่ามีทั้งหมด 8 ประการ ได้แก่ (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2545)

(1) การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่แรกในการบริหารงาน เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารและดำเนินงานสำหรับอนาคต ซึ่งแผนงานและวัตถุประสงค์จะบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายและทิศทางขององค์การ หน่วยงานและผู้ปฏิบัติ

(2) การตัดสินใจ (Decision making) ผู้บริหารต้องตัดสินใจเลือกกลยุทธ์หรือวิธีการดำเนินงานจากทางเลือกหลาย ๆ วิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคโลกาภิวัตน์ด้วยแล้ว การตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและมีจริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำนายสำหรับผู้บริหารทุกคน

(3) การจัดระเบียบองค์การ (Organization) ผู้บริหารต้องพิจารณาโครงสร้างต่าง ๆ ขององค์การ เช่น สายการบังคับบัญชา การแบ่งงาน และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการบริหารองค์การ ดังนั้น การจัดระเบียบองค์การอย่างระมัดระวังและเหมาะสมจะช่วยประกันให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การบริหารงานบุคคลประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการสรรหา การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ

(5) การสื่อสาร (Communication) ผู้บริหารในปัจจุบันต้องรับผิดชอบในการสื่อสารกับผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับความรู้ คำชี้แนะ กฎระเบียบ และข้อมูลที่จำเป็นต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของงานโดยยึดกระบวนการสื่อสารสองทางเป็นหลักปฏิบัติ นอกจากนี้ การสื่อสารระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารในสภาวะการณ์ปัจจุบันและอนาคต

(6) การจูงใจ (Motivating) สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารงานในปัจจุบันก็คือการจูงใจบุคคลให้มุ่งมั่นทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้ ด้วยการสนองความต้องการของบุคคล มอบงานที่มีความหมาย ทำทลายความสามารถและให้รางวัลที่มีผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า คู่ควรกับผลงาน

(7) การเป็นผู้นำ (Leading) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำที่ดีโดยการทำตัวเป็นตัวอย่าง สำหรับการบริหารงานในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

8) การควบคุมการทำงาน (Controlling) การกระทำเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลงานจริง กับผลงานที่ต้องการหรือคาดหวัง เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการควบคุมของผู้บริหาร

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสรุปได้ว่า สามารถนำมาปรับใช้กับการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในส่วนของการวางแผนการจัดทำสื่อ เพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดบุคลากรที่จะทำการผลิตสื่อ การติดตามควบคุม ตลอดจนการปรับปรุงสื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบททุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจน กระตุ้นและเร่งเร้าให้ประชาชนมองเห็นปัญหาของตนเอง ทั้งนี้การพัฒนาชุมชน ยังเป็นเหมือน ขบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยประชาชนเข้าร่วมมือ หรือริเริ่มเอง ถ้าประชาชนไม่ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดการริเริ่ม เมื่อร่วมมือกับรัฐ จึงทำให้เกิดบทบาทและ กรรมวิธีขึ้นอีกเพราะประชาชนต้องปรึกษาหารือกันเอง กำหนดความต้องการวางโครงการเองแล้ว ก็ร่วมมือกันเอง เพื่อร่วมมือกันปฏิบัติตาม โครงการนั้น ๆ เพราะว่าวิธีที่ประชาชนคิดทำเอง มีความสำคัญยิ่งกว่าผลงานอีกด้วยตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งนี้จุดมุ่งหมายที่สำคัญของ การพัฒนาชุมชน คือ ประชาชนโดยที่ประชาชนมีความต้องการมีความสามารถอยู่ในตัวเอง นับได้ ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ความคิด กำลังกาย ฝีมือ เป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลหรือ ประชาชน ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนก็คือ เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยวิธีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับสังคม และให้มีผลมากที่สุดเพื่อเป็นการผลิตรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น รวมถึงเปลี่ยนแปลงแก้ไข ปรับปรุงชีวิตจิตใจ และความรู้สึกรักของประชาชนจะยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของตน ตลอดจน

ส่งเสริมให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นสนใจการทำงานในชุมชนและพยายามช่วยตนเองให้มากที่สุด ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์ (2550) ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนเองต้องพยายามผลักดันให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าได้มีผู้ที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ ดังนี้

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง (2553) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบคือสภาพสิ่งแวดล้อม

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ม.ป.ป.) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมความรู้ทางด้านเกษตร ควบคู่กับการพักผ่อน และความบันเทิง นักท่องเที่ยวสามารถร่วมสัมผัสวิถีชีวิตเกษตร ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย เพื่อสร้างทักษะแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเกษตร และได้รับความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสามารถหาผลิตภัณฑ์เกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชนกลับสู่ภูมิลำเนา

การท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร (2554) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตรวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจน สถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตทางการเกษตรที่ทันสมัย ฯลฯ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

2.4.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การเกษตร ตลาดการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยว ดังนี้

(1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแสงแดด น้ำ ที่ดิน ตลอดจนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ โดยกระบวนการผลิตดังกล่าวเกิดจากการจัดการ โดยมนุษย์ที่ให้ก่อเกิดผลผลิตทางการเกษตรไว้สำหรับเพื่ออุปโภคบริโภค ซึ่งในที่นี้อาจเรียกทรัพยากรท่องเที่ยวการเกษตรนี้ว่า แหล่งเกษตรกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแหล่งเกษตรกรรม โดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่ กระบวนการและกิจกรรมการเกษตร ซึ่งสามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

(2) ตลาดการท่องเที่ยว เป็นตลาดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องมากขึ้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น การศึกษาวิถีชีวิต การศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานวัตถุเฉพาะด้าน จึงทำให้มีความชัดเจนในด้านการจัดการตลาดมากขึ้น

(3) บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว จะต้องเกี่ยวเนื่องกับการเกษตรของชุมชนชนบท ตัวอย่างบริการที่ชัดเจน เช่น ที่พักตามบ้าน (Home stay) และที่พักตามสวนเกษตรต่าง ๆ (Farm stay)

2.4.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรมแล้วแต่สภาพจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจจะแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1) ประเภทนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตในสวนหรือซื้อผลผลิต โดยเลือกเก็บได้และทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น ขี่ควาย นั่งเกวียน และอื่น ๆ

(2) ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน การให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านเพื่อศึกษา และสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวกและสะอาด

(3) ประเภทอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำการเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกและการดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

อาจมีการให้ใบประกาศนียบัตรด้วย การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การทำน้ำตาลมะพร้าวและน้ำตาลโตนด ฯลฯ

(4) ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน ของเกษตร กร ของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ ผลไม้สด ดอกไม้สด เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจ ให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก

(5) ประเภทให้คู่ทางธุรกิจ ช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาจากธุรกิจตกต่ำ ให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยเอื้อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรแล้ว ยังเป็นหนทางที่ช่วยภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันอีกด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การพัฒนาการทางการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าอาศัยความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางไกล ตัวอย่างที่มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราชได้ใช้ระบบนี้ในการจัดการศึกษา ซึ่งพบว่าการจัดการศึกษาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านการสื่อสารทั้งสิ้น กล่าวคือ สมัยแรกที่ใช้การไปรษณีย์เป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง การสอนทางไกลก็จะไปเกี่ยวกับการบริการทางไปรษณีย์ คือ การทำสิ่งพิมพ์ในรูปของตำราเอกสาร ส่งไปทางไปรษณีย์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนที่บ้าน ต่อมาเมื่อวิทยุเข้ามามีบทบาทในการสื่อสาร มหาวิทยาลัยทางวิทยุก็เกิดขึ้น และใช้สื่อวิทยุซึ่งเป็นผู้สื่อสารในการสอน และก็อาจมีสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วย และเมื่อโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารมวลชนก็เกิดมีมหาวิทยาลัยที่สอนโดยใช้โทรทัศน์ร่วมกับเอกสาร สิ่งพิมพ์ มาถึงยุคปัจจุบันมีการพัฒนาทางการสื่อสารหลาย ๆ อย่าง โดยมีความคิดว่าจะไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาทางใด ทางหนึ่งเท่านั้น เพราะจะทำให้ใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ การศึกษาต้องใช้การสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบที่เรียกว่า "การใช้สื่อสารแบบประสม" (ปทีป เมธา-คุณวุฒิ, 2544)

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

2.6.1 ความหมายของศักยภาพชุมชน

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของศักยภาพชุมชนไว้ ดังนี้

จิระภา นิมสุข (อ้างถึงใน สุวิทย์ ชีรสาดัด, 2533) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ชีตความสามารถของชุมชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนภายนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปึกคึกสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใด ๆ นั้น ได้แก่ โครงสร้างประชากรและระบบการปกครอง อาชีพและระบบการผลิต

อนุชาติ พวงลำลิ และอรทัย อาอ้อ (2539) กล่าวว่า ศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตั้งแต่เรื่องของจิตสำนึก ความรู้ ทักษะ ไปจนถึงการจัดการ การรวมกลุ่มที่ก่อให้เกิดพลังต่อการแก้ไขปัญหาในทางานาชนิด และการที่ชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนด้วย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2543) กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งและมีศักยภาพได้นั้น เพราะคนในชุมชนมีน้ำใจ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความกระตือรือร้น มีบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน มีเครือข่ายของการทำให้สังคมมาติดต่อกันสัมพันธ์กันในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชน มีสถานภาพทางกายภาพของชุมชนที่เหมาะสม และสมาชิกมีส่วนร่วมในงานสาธารณะของชุมชน

จิระภา นิมสุข (อ้างถึงใน สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ 2533) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดการภายในชุมชน เช่น การใช้ระบบเครือข่าย ในระบบคัดเลือกผู้นำ การใช้ระบบศาลเต่งศาลแก่ทำหน้าที่พิจารณาคดีและแก้ไขคดีความขัดแย้งหรือกรณีพิพาทในชุมชน

2.6.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดศักยภาพภายในชุมชน

การจะเกิดศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนนั้น มีปัจจัยที่จะเป็นตัวนำไปสู่การมีศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่ง Mathews (1996) ได้พิจารณาเงื่อนไขและปัจจัยของชุมชนที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ดังนี้

(1) โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

- (1.1) การรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร มีมากน้อยเพียงใด
- (1.2) ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
- (1.3) จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์ เพื่อการแก้ปัญหา

ของชุมชน

- (1.4) ประเด็นพูดคุย/ลแก้ปัญหาของชุมชน
- (1.5) ระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน
- (1.6) เครื่องมือสื่อสาร

(2) กระบวนการเฉพาะบางอย่าง

- (2.1) กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยรวมของชุมชนเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงไร บทบาทของผู้นำในการตัดสินใจเป็นอย่างไร
- (2.2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือการหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

(3) ผู้นำ

- (3.1) จำนวนผู้นำ การกระจายตัวในตำบล/พื้นที่
- (3.2) บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น การสร้างกระบวนการ/กิจกรรมให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน
- (3.3) คุณสมบัติ เช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหา การเปิดกว้างให้การเรียนรู้ไม่แบ่งฝ่าย มองการไกล

(4) กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

- (4.1) เป็นการประเมินว่าชุมชนมีระบบความคิดด้านต่าง ๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงไร
- (4.2) การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมพอ ๆ กับผลงาน
- (4.3) การดึงคนให้มาร่วมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มากที่สุด
- (4.4) การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มาร่วมตัวกันว่าเป็นต้นทุนของชุมชน มากกว่ามองว่าเป็นปัญหาของชุมชน
- (4.5) ความคิดเกี่ยวกับ "อำนาจ" หรือ "พลัง" ในการเปลี่ยนแปลง เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังไว้ที่ผู้มี "อำนาจ" หรือไม่
- (4.6) ความคิดเกี่ยวกับการรับผิดชอบแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง

(5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน

(5.1) การพึ่งพาหน่วยงานของรัฐที่มีมากน้อยเพียงไร

(5.2) ความร่วมมือสนับสนุน ความใกล้ชิดกันของ โรงเรียน วัด และ

สถานบริการในชุมชน

(6) ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชุมชนเดียวกันและมองหาทางออกของความร่วมมือนอกชุมชนเป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ โดยดูจาก

(6.1) ประวัติศาสตร์/คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน

(6.2) การทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกัน

(6.3) ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนให้เข้าร่วมด้วย

2.6.3 การประเมินศักยภาพของชุมชน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537) กล่าวว่า ขอบเขตการวินิจฉัยศักยภาพของชุมชนในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชนสามารถวิเคราะห์ได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความกระตือรือร้นหรือวิญญาน ตลอดจนการรับรู้และจิตสำนึกในการพัฒนาของประชาชน เป็นการวินิจฉัยความพร้อมของประชาชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ความกระตือรือร้นมีความสำคัญอย่างมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้รวมถึงการรับรู้และการมีจิตสำนึกในงานพัฒนาของประชาชนด้วย

(2) โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจชุมชน เป็นเรื่องที่พิจารณาถึงสภาพการปกครองของผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนา เช่น คุณภาพและลักษณะของผู้นำชุมชน และองค์กรของชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาและเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนา

(3) การวางแผนและการบริหารจัดการงานพัฒนา พิจารณาถึงความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

(4) การพัฒนาคน การพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรบุคคลในชุมชนว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากน้อยเพียงใด เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชน มีการพัฒนาชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

(5) เทคโนโลยีในงานพัฒนา ศักยภาพของชุมชนในเรื่องของเทคโนโลยีในงานพัฒนาเป็นอีกเรื่องที่จะต้องทำการวินิจฉัยถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีว่าสามารถทำให้งานพัฒนาในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของสมาชิกมากน้อยเพียงใด

(6) การสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชน การวินิจฉัยศักยภาพในเรื่องการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนนี้เพื่อที่จะทำให้เกิดความสำนึกและการติดต่อประสานงานความเข้าใจกันมากขึ้น

(7) การระดมทุน แรงงาน และทรัพยากรในชุมชน ปัจจัยเรื่องทุนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุประสงค์เป็นเรื่องที่สำคัญในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากมีการดำเนินการที่ปราศจากทุน แรงงาน และทรัพยากรที่เหมาะสม จะทำให้โครงการประสบปัญหา และไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

(8) ลักษณะ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญไม่อาจมองข้ามไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนย่อมจะแตกต่างกันไป อุปสรรคหรือความสำเร็จในงานพัฒนาต้องพิจารณาจากลักษณะ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งด้วย เช่น ประชาชนมีค่านิยมอย่างไร มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างไร ลักษณะการพึ่งพาอาศัยเป็นอย่างไร

(9) ระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน การวินิจฉัยในเรื่องของศักยภาพไม่เพียงแต่พิจารณาองค์ประกอบภายในชุมชนเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบจากภายนอกชุมชนด้วย ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ การบริการ และด้านวิชาการจากภายนอกชุมชนมีผลกระทบกับภายในชุมชนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีได้ยูนิง หรือติดต่อกันเฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้จำเป็นต้องทราบถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ และคณะ (2538) ได้เสนอแนะข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชนไว้ ดังนี้

(1) มีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ

(2) ความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหา ซึ่งควรพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(2.1) ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อปัญหา

(2.2) ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีหลากหลายหรือไม่ ยากง่ายเพียงไร เป็นปัญหาภายในหรือภายนอกชุมชน ปัญหาเหล่านี้จะเป็นเครื่องทดสอบประสิทธิภาพและความสามารถของกลุ่มในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

(2.3) จำนวนปัญหาที่องค์กรชุมชนสามารถแก้ไขได้

(3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่

(3.1) การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ทางเลือกการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา โดยดูถึงกระบวนการในการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า มีการวิเคราะห์ที่ชัดเจนหรือไม่ มีการเชื่อมโยงปัญหากับสาเหตุหรือไม่ คุณภาพในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ การตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร มีทิศทางที่ถูกต้อง มีสติหรือไม่

(3.2) มีการพัฒนาจิตสำนึกหรือไม่

(4) ด้านการจัดกลุ่ม ซึ่งควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(4.1) จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม

(4.2) ระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นลงมือปฏิบัติ ฯลฯ

(4.3) สมาชิกทำหน้าที่และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

(4.4) มีการสร้างและพัฒนากระบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

(4.5) มีกฎระเบียบและกติการ่วมกัน

(4.6) มีความพร้อมเพียง ความสามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

(5) ด้านที่เกี่ยวกับผู้นำ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(5.1) จำนวนผู้นำ มีหลายคนหรือไม่

(5.2) ความรู้และทักษะของผู้นำ มีหลายด้านหรือไม่ (เช่น ผู้นำด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ การจัดการ ฯลฯ)

(6) ด้านที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ การที่สมาชิกได้รับผลประโยชน์อย่างยุติธรรม

(7) ด้านการยอมรับนับถือที่องค์กรได้รับจากภายนอก ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(7.1) การสนับสนุนที่ได้รับจากภายนอก เช่น เงินทุนและทรัพยากรในโครงการพัฒนาต่าง ๆ

(7.2) มีคนเยี่ยมชมศึกษาดูงาน เป็นแหล่งความรู้

(7.3) การมีความสามารถในการต่อรองกับรัฐ/แหล่งทุนต่าง ๆ มากขึ้น

(8) ด้านการขยายผล ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(8.1) จำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น

(8.2) ประเภทงานและกิจกรรมมีหลากหลายมากขึ้น

(8.3) จำนวนองค์กรที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้น

นอกจากนั้น บัณฑิต อ่อนคำ และ วิริยา น้อยวงศ์ (2533) ยังได้กล่าวถึงตัวชี้วัดของความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชน ได้แก่

(1) องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ซึ่งรวมถึง ระบบข้อมูลข่าวสาร วิชาการ ศึกษา ค้นคว้าวิจัย ที่ทันต่อความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงโดยเน้น ให้เกิดองค์ความรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม ตลอดจนองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาทั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน และใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา

(2) กระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหา แสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองปัญหาของสมาชิกในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาหมู่บ้าน ประสบการณ์ และการเรียนรู้ ประยุกต์ เทคนิค และการจัดการ

(3) องค์กรชุมชน/การบริหารจัดการ/กำลังคน หมายถึง การรวมกลุ่มชาวบ้าน การจัดองค์กรในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน การจัดระบบบริหารจัดการงานพัฒนา จัดระบบสวัสดิการสังคมชุมชน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมเครือข่ายทั้งเครือข่ายธรรมชาติ เครือข่ายการจัดตั้งองค์กร และเครือข่ายประสบการณ์

2.7 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT Analysis)

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย Strength คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่ Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ ภายในองค์กรที่เป็นผลและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอก ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ Threats คือ อุปสรรคหมายถึงปัจจัย และสถานการณ์ภายนอกที่ได้วางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร (นันทิยา หุตานูวัตร,

2546) บางครั้งการจำแนกโอกาส และอุปสรรคเป็นสิ่งที่ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนกลับซึ่งกันและกันเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็น โอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์การมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ เช่นงานวิจัยของ นริศรา สรณเสาวภาคย์ (2545) ซึ่งได้ศึกษาการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรมและงานวิจัยของ อภิรมย์ พรหมจรรยาและคณะ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาชุมชนเกาะมะพร้าว จ.ภูเก็ต งานวิจัยของ ศิโรรัตน์ หอมน่าน (2547) ศึกษาศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ ระนอง จรุงกิจกุล (2548) ศึกษาศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ส่วน ประดิษฐ์ วงศ์สุวรรณ และคณะ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพอเพียงในเขตอีสานใต้ นอกจากนี้ ไชยลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุลและคณะ (2554) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่อำเภอ เสาไห้ จังหวัดราชบุรี งานวิจัยของ

จากการวิจัยข้างต้นล้วนแต่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งนี้พบว่ายังประสบปัญหาด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ไม่มีความหลากหลาย ขาดการประชาสัมพันธ์และการบริการให้ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว ดังข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ พัฒน์นรี เขียวกิตติธนา (2548) ซึ่งเป็นวิจัยเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาดำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี ที่มีข้อเสนอแนะให้มีการจัดทำประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้น และข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ วารุณี เกตุสะอาด (2554) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ที่เสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ตลอดจนให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนักวิจัยเห็นว่า การที่จะส่งเสริมและพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความหลากหลายและให้ความรู้ตลอดจนทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยม
ชมตลอดจนทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนจึงจำเป็นต้องทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ให้เกิดการขับเคลื่อนการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบของการศึกษา โดยอาศัยเทคโนโลยีการศึกษาให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผล
ต่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

